OIKEUSMINISTERIÖ
JUSTITIEMINISTERIET

Demokratia- ja julkisoikeusosasto
Demokratia ja vaalit
Hallitussihteeri Anna Saarela

Lausunto

22.9.2020

Eduskunnan perustuslakivaliokunnalle

Hallituksen esitys puoluelain 3 §:n muuttamisesta (HE 118/2020 vp)

Pyydettynä lausuntona esitän kunnioittaen seuraavaa:

Hallituksen esityksessä puoluelain (10/1969) 3 §:n muuttamisesta ehdotetaan, että hakemuksen yhdistyksen rekisteröimiseksi puoluerekisteriin voisi jatkossa tehdä oikeusministeriön ylläpitämässä verkkopalvelussa. Samoin rekisteröinnin tueksi vaadittavat 5000 kannatusilmoitusta voisi kerätä sähköisesti kyseisessä palvelussa. Voimassa olevan lainsäädännön mukaan kannattajakortit tulee kerätä paperilla. Paperikerääminen säilyisi mahdollisuutena myös jatkossa.

Muutoksen tarkoituksena on edistää osallistumisoikeuksia helpottamalla osallistumista puolueen perustamiseen. Puolueiden perustamiseen ja toimintaan osallistuminen on keskeinen osa perustuslaissa (731/1999) turvattuja osallistumisoikeuksia. Julkiselle vallalle on perustuslaissa asetettu velvollisuus edistää yksilön mahdollisuuksia osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan ja vaikuttaa häntä itseään koskevaan päätöksentekoon.

Esityksen mukaan oikeusministeriö laatisi rekisteröintihakemuksen tekemistä ja kannatusilmoitusten keräämistä varten maksuttoman verkkopalvelun, joka otettaisiin käyttöön lain voimaantullessa. Verkkopalvelussa hyödynnettäisiin vahvaa sähköistä tunnistamista, mikä lisäisi puolueen perustamismenettelyn luotettavuutta ja vähentäisi kannatusilmoitusten tarkastamiseen liittyvää hallinnollista taakkaa. Myös digitalisaation edistämisen näkökulmasta olisi luontevaa, että puolueen perustaminen, sen kannattaminen ja siihen liittyvä viranomaistyö olisi mahdollista myös verkossa. Julkisten palveluiden digitalisaatio on myös pääministeri Sanna Marinin hallitusohjelmassa (10.12.2019) linjattu tavoite.

Postiosoite
Postadress
Oikeusministeriö
PL 25
FI-00023 Valtioneuvosto
Finland

Käyntiosoite
Besöksadress
Eteläesplanadi 10
00130 Helsinki
Finland

Puhelin
Telefon
0295 16001
Internat.
+358 295 16001

Faksi
Fax
09 160 67730
Internat.
+358 9 160 67730

S-posti, internet
E-post, internet
oikeusministerio@om.fi
www.oikeusministerio.fi
www.justitieministeriet.fi

Esityksessä ehdotetaan pieniä muutoksia puolueen rekisteröintimenettelyyn. Jatkossa rekisteröintiprosessi alkaisi siten, että yhdistyksen valtuuttama asiamies tekisi rekisteröintihakemuksen ja liittäisi siihen puoluelain 3 §:n 1 momentin 1–3 kohdassa mainitut liitteet: otteen yhdistysrekisteristä, yhdistysrekisteriin merkityt voimassa olevat säännöt ja yleisohjelman. Oikeusministeriö tarkastaisi ja hyväksyisi nämä liitteet sekä ilmoittaisi hyväksynnästä yhdistyksen asiamiehelle, minkä jälkeen yhdistys voisi aloittaa kannatusilmoitusten keräämisen. Jos liitteet olisivat puutteelliset, oikeusministeriö pyytäisi asiamiestä täydentämään niitä ennen kannatusilmoitusten keräämisen aloittamista.

Esityksen mukaan yhdistyksellä olisi jatkossakin yksi vuosi aikaa kerätä puolueen rekisteröinnin tueksi vaaditut kannatusilmoitukset. Kannatusilmoitusten kerääminen verkossa on todennäköisesti tehokkaampaa kuin niiden kerääminen paperilla. Esityksessä ei kuitenkaan ehdoteta keräysajan lyhentämistä tai vaadittujen kannatusilmoitusten määrän nostamista, koska nämä tiukennukset voisivat tosiasiallisesti heikentää sellaisten väestöryhmien vaikutusmahdollisuuksia, jotka eivät käytä sähköisiä palveluita ja joille paperimenettely on jatkossakin ensisijainen tapa osallistua puolueen perustamiseen.

On mahdollista, että puoluerekisterissä olevien puolueiden määrä kasvaa jonkin verran sähköisen kannatusilmoitusten keräämisen myötä. Poliittisen päätöksentekojärjestelmän toimivuuden näkökulmasta ratkaisevaa on kuitenkin se, mitkä puoluerekisterissä olevista puolueista onnistuvat saamaan riittävän kannatuksen vaaleissa. Myös puolueiden elinvoimaisuus ja pysyminen puoluerekisterissä jäisi edelleenkin vaaleissa saadun kannatuksen varaan. Myöskään kansainväliset kokemukset eivät viittaa siihen, että sähköinen menettely puolueen perustamisessa johtaisi itsessään puoluekentän sirpaloitumiseen. Esityksessä kuitenkin todetaan, että muutoksen vaikutuksia puolueiden määrään ja päätöksentekojärjestelmän toimintakykyyn on syytä seurata tarkkaan ja vaikutuksista tulisi tehdä arviointi viimeistään seuraavien eduskuntavaalien jälkeen vuonna 2023.

Esityksessä ehdotetaan, että laki tulisi voimaan viimeistään 1.1.2021. Koronavirusepidemia ja siihen liittyvät rajoitustoimet ovat merkittävästi hankaloittaneet voimassa olevan lain mukaisten paperisten kannattajakorttien keräämistä keväästä lähtien. Lain mahdollisimman aikainen voimaantulo edesauttaisi puolueeksi pyrkivien yhdistysten osallistumista seuraaviin kuntavaaleihin, jotka toimitetaan 18.4.2021.

Esityksessä on huomioitu Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2016/679 luonnollisten henkilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta (yleinen tietosuoja-asetus), jäljempänä tietosuoja-asetus, ja siitä johtuvat puoluelain 3 §:ään kohdistuvat tarkennustarpeet.